

A KATOLIKUS EGYHÁZ SZEREPE A VILÁGGAZDASÁGI VÁLSÁG UTÁN

Interjú Dr. Veres András győri megyéspüspökkel,
a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnökével

– Az első kérdéskör, amit szeretnék feltenni, azzal kapcsolatos, hogy a világgazdasági válság nyomán a stabilitás megteremtésében általában is felértékelődött az egyház szerepe a világ egészén és ebben a katolikus egyháznak is nagyon jelentős funkciója van. Hogy látja püspök úr, van-e a válság után egy egységes katolikus álláspont a gazdasági problémák kezelése tekintetében? Hogy lehet megfogalmazni ezt az álláspontot?

– Azt gondolom, elfogódottság nélkül mondhatom, hogy ezen a téren jól állunk, hiszen most már több mint száz éves az egyháznak a szociális kérdésekkel foglalkozó tanítása, ami kimondottan a teológián belül is egy sajátos területet foglal el. Korábban a teológián belül ugyan foglalkoztak gazdasági kérdésekkel, de nem annyira sajátosan, mint X. Leó óta. Azt gondolom, hogy ebben a kérdésben II. János Pál pápa messze túlhaladta korát, amikor legalább két olyan körlevelet is írt, amelyek megmozgatták a világ gazdasági tudománnyal foglalkozó szakembereit. Még akkor is, ha ez talán a gyakorlatban kevésbé ragadható meg; vagyis nem tudom, hogy mennyire ment át a gazdasági élet vezetőinek a gondolkodásába. Úgy ítélem meg, hogy sajnos kevésbé, nem oly mértékben, mint kívánatos lenne. Ennek egy nagyon jó példája az, hogy 1996-ban a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia is kiadott egy „Igazságosabb, testvériesebb világgért” körlevelet, ami akkor óriási szenzációnak számított. Később viszont látszott, hogy évek múlva sem igazán épült be a közgazdasági gondolkodásba. Én abban bízek, hogy – ahogyan ez a folyóirat is azt mutatja – van új lehetőség a párbeszédre. Sokakat segíthet abban, hogy ne kimondottan az eddigi gondolkodás szerint próbáljanak gazdasági kérdéseket megvizsgálni, hanem merjenek más tudományágakat is megszólítani. Ebben a teológia kimondottan a már említett körlevelek kapcsán tud sajátosat mondani. Ami megítélésem szerint ma talán legsürgetőbb lenne, az éppen a szolidaritásnak a kérdése; hogy ne beszéljünk mindjárt a migrációról, bár az is valamiképpen ide tartozik. Alapvetően azt gondolom, hogy egy másfajta emberképnek a kialakítását tudná a teológia belevinni a közgazdasági gondolkodásba és ez pedig az istenképiségnek a problémája, amit a teológia sokszor megfogalmaz, de legtöbbször azért egy fogyasztó embert lát. A közgazdaságtan egy fogyasztó közeget lát a társadalomban, holott mi egyenként is fontosnak tartunk minden embert, de közösségileg is hangoztatni kell azt, hogy minden ember Isten képmása. Ennek megfelelően minden ember sajátos segítséget, gondoskodást igényel, és senkire nem lehet pusztán egy tömeg, egy massa tagjaként tekinteni.

– A közgazdaságtanban az elmúlt 25 évben meghatározó szemlélet volt az önszeretet, illetve ennek egy szélsőséges módja: az önzés, amely a gazdálkodókat vezeti és hajtja. Ez a gazdasági hatékonyságnak a feltétele. Ha jól értem püspök úr szavait, az egyház azt gondolja, hogy ez a kép revízióra szorul?

– Mindenképpen, mert mi úgy gondoljuk, hogy az ember teremtettségénél fogva közösségi lény, és sohasem egy elszigetelt individuum. Ez a gondolat már a Teremtés könyvében is benne rejlik: „Isten férfinak és nőnek teremtette az embert”, de ha a jézusi Evangéliumra gondolunk, akkor pedig egyértelmű, hogy a szeretet parancsa a fő parancs: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből és embertársadat mint saját magadat”. Tehát a szeretet eleve feltételezi legalább két embernek a kapcsolatát, de általában egy közösségben gondoljuk el az ember létezésének a lehetséges útját, és éppen ezért a gazdasági kérdésekben is a szeretetnek ezt a síkját kell megkeresni, a gondoskodás, az egymásért való áldozatvállalás kérdéskörében.

– Erre gyakori ellenvetés a közgazdászok körében, hogy ez szép, de nem működik, nem lehet a szeretetre alapozni a gazdasági tevékenységet, mert működésképtelen lesz. Gondolom nem ért egyet ezzel az állásponttal.

– Abszolút nem. Voltak bizonyítékok arra, hogy igenis működik, gondoljunk csak a jezsuitáknak arra a nagyszerű kezdeményezésére Dél-Amerikában, amit redukciónak neveztek; ennek során teljesen evangéliumi alapon próbálták a közösséget fenntartani. Az egy másik dolog, hogy a hódítók ezt akadálynak tekintették a saját céljaik elérésében és gyilkosan szétverték ezt a közösséget. De az egyház igyekszik; próbálja ma is újra és újra hangoztatni, hogy bár kétségtelen, hogy az emberek nagy többsége úgy gondolja, a vagyon inkább rést üt közöttünk, mintsem közösséget teremt, de meggyőződéssel valljuk, hogy ez az út másképpen is járható. A közösség iránti, vagy a közösségben vállalt felelősség sokkal erőteljesebben tartozik az ember énjéhez. Elég, ha a természetes kapcsolatokat vesszük csak alapul: a szülő a gyermekéért él, vagy – ahol ma gyengeségek mutatkoznak – a gyermek gondoskodása a szülei vonatkozásában, de a házastárs, a barát, a szomszéd, vagy, ami napjainkban újra – hála Istennek! – előtérbe kerül, a fogyatékosok iránti felelősség érzése. Az nem lehet, hogy az egészségesek kisajátítsák a társadalmi javakat és elvegyék még a lehetőséget is azoktól, akik fogyatékoságuk folytán soha nem fognak olyan módon hozzájárni ezekhez az anyagi javakhoz, mint ép társaik. Feljük nem egy leereszkedő gesztust teszünk a gondoskodással, hanem a jogaikat érvényesítjük, mert ők is Isten képmására teremtett emberek, és joguk van ahhoz, hogy ők is részesüljenek a Föld anyagi javaiban. És ezt nem tudja más, csak a szeretet megvalósítani, mert a kapitalista értékszemerlet egyértelműen csak a maga javát és az érdekszféráit akarja kiépíteni. Ezen a szeretettel lehet felülemelkedni.

– Tudna mondani hazai példát, amikor a szeretet működtet gazdasági intézményeket vagy vállalkozásokat? Magyarországon mennyire életképes ez a működtetés?

– Attól tartok, hogy Magyarország éppen nem jó példa erre, mert valaki úgy fogalmazott nekem, hogy Magyarország még mindig a kezdeti kapitalista időszakban, vagyis az eredeti tőkefelhalmozás idejében leledzik. Bizony, még csak kevés olyan tehetős ember van, aki a közösség iránti felelősségtudattól vezérelve képes fölajánlásokat tenni akár intézményeknek – mondjuk fogyatékosokkal foglalkozó intézményeknek – vagy éppenséggel kész a tulajdonának egy bizonyos részéről lemondani. De azt kell mondanom, hogy Nyugat-Európában, ugyanúgy a kapitalista szemlélet érvényesül, viszont ők már eljutottak arra a szintre, amikor többen mernek jótékonykodni és nagyvonalúan jótékonykodnak is. Létrehoznak erre a célra intézményeket is. Nem lehet csak a „dolgozotok és azért fizetek” alapon érvényesíteni a kiegyenlítés, a gazdasági egyenlőség kérdését. Tehát azt nem állítjuk, hogy a magántulajdonoknak nem lenne jelentősége. Ellenkezőleg, az egyház társadalmi tanítása is megfogalmazza, hogy mindig nagy segítség a fejlődés

vonatkozásában, ha valaki magántulajdonnal rendelkezik. A kérdés csak az, hogy hogyan tekint erre a magántulajdonra? Van egy jézusi példabeszéd az oktan gazdáról, aki újabb csűröket épít, mert nagy termése van. Ebben a példabeszédben Jézus fölteszi a kérdést: „Te oktan, mi lesz veled, még ma éjszaka számon kérik lelkedet, kié lesz ez a gazdagság?” Tehát amikor az anyagi javak jelentik a célt, akkor baj van. Ha az anyagiak eszközként szolgálnak a saját céljaim eléréséhez, és ahhoz is, hogy mások felé is nyitni tudjak, másokon is segíteni tudjak, az egy járható út. Nem mondhatok nevet – beszédben, előadásban elmondtam már a történetét –, de van Magyarországon egy vállalkozó – biztos több is, én egyet ismerek közülük – akiről rengeteg jó dolgot hallottam, többek között azt, hogy mennyire humánus a munkatársaival. Növekszik a cége, csak jót mondtak róla, ezért nagyon kíváncsi voltam, még mielőtt megismertem, hogy ki lehet ez az ember. Elmondta nekem az élettörténetét. Egy egyáltalán nem tehetős, sőt – elmondása szerint – inkább szegény családba született, elvégezte a közgazdasági egyetemet, de látta, hogy az útja egy kicsit más felé viszi, ezért tanult egy jó szakmát és amint lehetett, vállalkozni kezdett. Azt mondta, hogy az egyetemi évei alatt csak úgy tudott tanulni, hogy minden nyáron dolgozott – mert a lelkiismerete nem vitte volna rá, hogy a szülei maguktól vonják meg az élelmet, vagy a javakat az ő tanulása miatt. Az egyetemi tanulmányai alatt év közben is több hónapon keresztül aktívan dolgozott és ebből sikerült egy kis vállalkozást elindítania. A vállalkozásból nem vett ki a szükségesnél többet, a családjának biztos megélhetést biztosított, de a többit visszaforgatta a vállalkozásba, ami így növekedni tudott. Két fia van, már felnőtt korúak ők is, soha nem mentek el egész nyáron csavarogni a barátaikkal, hanem dolgoztak a vállalkozásban, ahogyan az édesapjuk kérte, aki ugyanúgy megfizette őket, mint bármelyik más alkalmazottat. Mehettek a barátaikkal nyaralni, akár külföldre is, de ahhoz meg kellett keresniük a pénzt. S azt mondja, hogy a fiai is hozzászoktak, hogy az anyagi javakhoz egy másfajta viszonyuk legyen. Azt gondolom, hogy sok mai meggazdagodott ember tapasztalja a saját gyermekén, a saját családjában, hogy nem igazán értékeli már a gyermeke azt, amit az apja tett azért, hogy vállalkozás, vagy bármilyen más módon tehetőssé váljanak. Kell, hogy az ember megszokja a munkával termelt javaknak az értékelését és ne pusztán megkapja azokat.

– *A szeretet által meghatározott cél hogyan mutatkozik meg a magántulajdon tekintetében?*

– A tisztességes megélhetés és fejlődés érdekében nyilván fontos a beruházás is, de azon felül ne legyen kevés az sem, amit mások fölemelésére, mások szociális nyomorának a gyógyítására fordítunk.

– *A következő kérdéskör azzal kapcsolatos, hogy a Magyar Katolikus Egyház ebben a társadalmi szerepvállalásban mennyire koordinál, működik együtt a térség más egyházaival? Ha a V4-ekre gondolunk, például a lengyelekre, van-e egyfajta közös gondolkodás vagy alapvetően a hazai egyházon belül történik ez a szerepvállalás?*

– Nyilván az egyház társadalmi tanítása mindnyájunk számára azonos, közös, hiszen ezek pápai enciklikákban nyertek megfogalmazást. Ilyen értelemben, ezekről a dolgokról hasonlóan, egyformán gondolkodunk, ebben nincsen nehézség. Viszont az egyes társadalmakban az egyházaknak a gazdasági helyzete is nagyon különböző. A nyugati egyházaknak például vannak gazdasági eszközeik is, amelyekkel termelést tudnak folytatni. Magyarországon, vagy általában a volt szocialista országokban ilyen nem áll rendelkezésre, hiszen a kártalanítás is csak arra terjedt ki, hogy szociális, oktatási és kulturális célra kérhettünk vissza ingatlanokat. És, ha azokban

közfeladatot látunk el, akkor a vatikáni megállapodás alapján megkapjuk a normatívát az állami költségvetésből, és így tudjuk a magyar állampolgárok javára azt az ingatlant hasznosítani. Önálló gazdasági tevékenységünk nincsen. Most néhány szerzetesrend indult el azon az úton, hogy visszavásároltak valamennyi földet – gondolok itt például Pannonhalmára, ahol levendulaültetvényvel, borászattal foglalkoznak. Tehát miután a szerzetesi életformához amúgy is hozzátartozik – az ora et labora szellemében – a kétkezi munkának a végzése, így ez az ő profiljukba szépen beleilleszkedik. De általában azt kell mondanom, hogy a katolikus egyház Magyarországon nem végez gazdasági tevékenységet, mert nincs meg hozzá az eszköztára, amivel végezhetné. Pillanatnyilag nincs szó termelőeszközök, vagy földek visszajuttatásáról a kormánnyal való kapcsolatban sem. Tehát ez jelenleg ezekben a volt szocialista országokban elképzelhetetlen. Illetve amit látunk, hogy Szlovákiában például erdőterületeket kaptak meg az egyházak, amelyeket tudnak hasznosítani az egyházi szolgálatoknak a finanszírozásához, de Magyarországon erre nem volt lehetőség.

– Nemsokára lesz az Eucharisztikus Világkongresszus, ami nyilván lehetőséget ad arra, hogy az egyház a társadalmi, vagy szűkebben gazdasági nézeteit is erőteljesebben kommunikálja a magyar társadalom felé. Milyen elképzelések, milyen tervek vannak ezzel kapcsolatban?

– Maga az Eucharisztikus Kongresszus egyáltalán nem ezzel a témával fog foglalkozni, hiszen az mindig az adott országnak egy vallási, illetve kulturális bemutatkozása a világ többi országai számára. Az Eucharisztikus Kongresszuson az Oltárszentségnek a kultusza, az akörüli tudományos, teológiai konferenciák szervezése, annak a tisztelete a mindennapi életben, lelki programok kerülnek megrendezésre, amelyek messze vannak attól, hogy gazdasági kérdésekről tárgyaljunk. De az egészen biztos, hogy miután az ember bárhol él, mindig anyagi vonatkozásai is vannak az ő megélhetésének. Ennek a konferenciának, kongresszusnak a megszervezése is pénzbe fog kerülni és meg fogják keresni annak a módját, hogy olyan liturgikus ruhákat, liturgikus felszereléseket, vagy kegytárgyakat készítsenek erre az alkalomra, ami a konferenciára, kongresszusra látogatót érdekelheti. Ebből akár egy gazdasági tevékenység is létrejöhet, amit visszaforgatnak a kongresszus megszervezésére, hiszen a semmiből nem lehet egy ilyen konferenciát megvalósítani.

A Kongresszus témája még nincs eldöntve, mert most tartunk az előkészítésnek abban a fázisában, hogy egyáltalán a kongresszusnak a sajátos témáját megválasztjuk. Minden ország, amelyik egy ilyen kongresszus szervezésébe fog, egy fő témát kijelöl, amit a középpontba helyezve ahhoz szervezi meg a különböző teológiai vagy éppenséggel kulturális programokat. Ennek a kiválasztása még nem történt meg, most van folyamatban. Az előkészítő bizottság éppen most a napokban fog ülésezni újra, tehát ez a folyamat még tart, majd meglátjuk, hogy melyik téma mellett köteleződünk el, még nincsen döntés.

– Utolsó kérdésként azt szeretném feltenni, hogy van-e formális egyeztetési folyamat a gazdaságpolitikai döntéshozókkal? Milyen a munkamegosztás a társadalmi-gazdasági program és a gazdaságpolitikai döntéshozók között? Hogy látja ezt az egyház, hol az a határ, amin meg lehet fogalmazni gazdasági javaslatokat, gazdaságpolitikai elképzeléseket?

– Értelemszerűen a katolikus egyház vonatkozásában tudok erről szólni. Nekünk nincsen beleszólási lehetőségünk a magyar gazdasági élet irányításába. Hacsak nem olyan, az egyházakat is érintő, tehát oktatási, vagy szociális területen végzett feladataink kapcsán, de ezeknek a meg-

beszélése soha nem arról szól, hogy hogyan fog működni egy nemzetgazdaság az elkövetkezendő időkben, milyen prioritásokat fog maga elé állítani, hanem mindig ezeknek a közfeladatokat ellátó intézményeknek a továbblétezését próbáljuk egyeztetni a kormányzati erőkkal. Azt gondolom, hogy miután a kormányban jelenleg is vannak elkötelezett, keresztény emberek, ezért abból a tanításból, amit a katolikus egyház társadalmi tanításnak nevez, egy kicsi mindig beleszűrődik a keresztény politikusok által abba a gazdasági tervbe, ami előttünk van. Gondolok most határozottan két dologra. Egyik az, hogy már 4. alkalommal rendeztük meg a KATTÁRS nevű rendezvényt, amely kimondottan azzal foglalkozik, hogy az egyház az intézményei által hogyan tudja a gazdasági életben a társadalmi igazságosság kérdését fönntartani. Itt nagyon sok intézményre lehet gondolni; a Karitás mellett van a Máltai Szeretetszolgálat, vannak egyes egyházközségek által, vagy alapítványok által létrehozott intézmények, már egyszer említettük a fogyatékos gyermekek segítségét, de az öregek ellátását is mondhatnám, vagy azoknak a megkeresését, akik tényleg szegények. A „szemérmes” szegények felkutatására önkénteseket szervezünk, hiszen vannak olyan szegények, akik soha nem fognak sorba állni egy-egy élelmiszer- vagy ruhaosztásnál, őket meg kell találnunk. A feladathoz önkénteseket szervezünk, és sorolhatnám ezt tovább. És van egy másik terület, amit én nagyon fontosnak tartok...

A vasárnapi nyitva tartás kimondottan egy olyan terület volt, ahol a politikusokkal is egyeztettünk és próbáltuk őket erősíteni abban, hogy itt a gazdasági szempontok ne oly módon érvényesüljenek, mint esetleg más kérdésben, hanem inkább a család értékrendje kerüljön előtérbe. Én egy nagyon elhibázott döntésnek érzem azt, hogy a kormány visszalépett ettől, mert meggyőződésem és a környezetemben nagyon tudatosan érdeklődtem is erről a témáról. Meg tudnánk élni a vasárnapi nyitva tartás nélkül is, ahogy Nyugat-Európában: az országhatár mellett élek és látom, hogy például Ausztriában nagyszerűen megélnék az emberek, nem éheznek senki azért, mert vasárnap nincsen nyitva egyetlen bolt sem. Azt gondolom, hogy a családokat megerősítette volna, ha van egy nap, amikor még a kísértése sincs meg annak, hogy ne együtt legyünk, hanem vásárolni menjünk, és valahol töltsük el az időt egymástól függetlenül. Nagyon nagy szüksége lenne ennek a társadalomnak arra, hogy a családok belső integrációja erősebb legyen és ezt nyilván ilyen törvényekkel is lehetne támogatni. Sajnálom, hogy ezt visszavonták.

SIMON ZOLTÁN – TRAUTMANN LÁSZLÓ